

Linnéuniversitetet

Institutionen för samhällsvetenskaper

Examensarbete 15 hp – kandidatnivå
Journalistik

Sida vid sida för rättvisans skull

*En studie av Sveriges främsta journalister på film
ur ett genusperspektiv*

Camilla Andersson
Johanna Gustafsson

Journalistik och medieproduktion,
180 hp
Höstterminen 2010

Handledare: Rutger von Seth

Abstract

Authors: Camilla Andersson & Johanna Gustafsson

Title: Side by side for the cause of justice. A study of the largest journalists in Swedish movies from a gender perspective

Level: BA Thesis in Journalism

Location: Linnaeus University

Language: Swedish

Number of pages: 40

The last ten years two major movies about journalists have been made in Sweden; Sprängaren and Män som hatar kvinnor. This study has looked closer at the heroine Annika Bengtsson and the hero Mikael Blomkvist from these two movies. Since movies do have great influence on how we see the world it is important to find out how these characters are being portrayed. Also, in a time when journalism is about to become a female dominant occupation it is relevant to see how the female journalist compares to the male. It is important to ensure that the films do not give a wrongful picture of male and female journalists. Women should not only be an inferior object, and the man should not be a dominant and macho-man. In our study we found that these movies have come a long way from the stereotypes of men and women that the audience has become used to. The male hero has a soft side and needs help from a strong female character to manage while the female hero is a strong woman who can manage on her own. And it is their ability to step away from the stereotypes that in the end helps them get the scoop and defeat their antagonists.

Innehåll

1. Inledning	5
1.2 Nyckelord	5
2. Bakgrund	5
2.1 Män som hatar kvinnor	5
2.2 Sprängaren	5
3. Problemformulering	6
3.1 Frågeställning	7
3.2 Begrepp	8
3.2.1 Genus	8
3.2.2 Manligt och kvinnligt	9
4. Metod	10
4.1 Filmanalys	10
4.2 Filmens element	11
4.2.1 Mise-en-scene	11
4.2.2 Kinematografi	12
4.2.3 Ljud	12
4.3 Bildanalys	12
4.4 Urval	13
4.5 Metodkritik	14
5. Teori och tidigare forskning	14
5.1 Mediapåverkan	14
5.1.1 Makt och medier, Jesper Strömbäck	14
5.2 Genus	15
5.2.1 Att se och synas, Inrid Lindell	16
5.2.2 Seeing the Female Body Differently: gender issues in The Silence of the Lambs	17
5.2.3 Media gender & identity, David Gauntlett	18
5.2.4 The male gaze, Laura Mulvey	19
5.2.5 Pseudo-manlig position, Desmond Morris	19
5.2.6 Hegemonisk manlighet, Robert Connell	20
5.3 Journalistkåren	21
5.3.1 Pedagoger och spårhundar, Melin Higgins	21
5.3.2 Den svenska journalistkåren, Kent Asp	22

6. Analys och Resultat.....	23
6.1 Tillvägagångssätt	23
6.2 Män som hatar kvinnor	23
6.2.1 Handling.....	23
6.2.2 Inledning	24
6.2.3 Det journalistiska idealet.....	26
6.2.4 Den svenska journalisten Mikael	26
6.2.5 Mannen Mikael Blomkvist.....	27
6.3 Sprängaren	30
6.3.1 Handling.....	30
6.3.2 Inledning	31
6.3.3 Det journalistiska idealet.....	33
6.3.4 Den svenska journalisten Annika.....	34
6.3.5 Kvinnan Annika Bengtsson	34
7. Slutdiskussion.....	42
7.2 Förslag på fortsatt forskning	43
8. Sammanfattning	43
9. Referenser	44
9.1 Litteratur	44
9.2 Filmografi	45
9.3 Elektroniska källor	46

1. Inledning

På jakt efter sanning, en stark förebild, en modern hjälte som strävar efter rättvisa. Så kan två av 2000-talets största hjältar inom svensk film-fiction beskrivas. Intressant nog har dessa också samma yrkestitel, de är journalister. Dessutom har de båda karaktärerna gemensamt att de härstammar från romaner skrivna av två av Sveriges mest framgångsrika författare, Liza Marklund och Stieg Larsson. Vi talar såklart om karaktärerna Annika Bengtsson i filmerna Sprängaren och Paradiset och Mikael Blomkvist i Millennium trilogin.

Men en sak skiljer de populära journalisterna åt, den ena är man och den andra är kvinna. Kan detta utgöra en skillnad i hur de skildras i sina respektive filmsuccéer eller finns det ingen skillnad i hur kvinnliga och manliga journalister framställs på film? Det är vad vi har för avsikt att titta närmare på i denna studie.

1.2 Nyckelord

Gender, journalism, film analysis, types of journalists in film, journalistic film characters, the view on journalist, ideal types in the journalistic profession, Swedish century, Swedish film, stereotypes.

2. Bakgrund

2.1 Män som hatar kvinnor

Män som hatar kvinnor är nordens hittills (2010) mest lästa roman och filmatiseringen av filmen, som hade premiär den 27:e februari 2009 blev även den en succé. Det blev den mest sedda filmen på biograferna i Sverige med 1 217 617 biobesökare.

2.2 Sprängaren

Sprängaren är en film baserad på Liza Marklunds kriminalroman från 1998. År 2001 så filmatiserades Sprängaren med Colin Nutley som regissör och efter premiären den 24: oktober

blev den en biosuccé. Biobesöksantalet på svenska biografer blev hela 436 124 besökare och en av de mest framgångsrika svenska filmerna det året (SFI – Svenska film institutionen).

3. Problemformulering

Eftersom media och i stor del film påverkar hur vi skapar vår identitet, så är det viktigt att undersöka och titta på vad för budskap media försöker skapa. Människan skapar olika identiteter utifrån vad världen och deras omgivning erbjuder. Yrkesidentiteten formas till en viss del av hur ett särskilt yrke framställs på film (Gripsrud 2002). Eftersom film påverkar och tittaren försöker identifiera sig till karaktären, så blir det tillslut en negativ påverkan om en yrkesroll flertalet gånger framställs som negativt.

Enligt Anthony Giddens så börjar vi socialiseras in i roller redan i barndomen där vi lär oss av familjen, sedan blir vi äldre och lär oss av skola och kompisar och media hur vi ska vara och vi skapar egna värderingar.

Film är ett stort och mäktigt medie. Den når ut snabbt och explosivt till en stor massa och innehåller ett budskap som tas emot och tolkas på olika sätt och det har gjorts många receptionsstudier på hur film mottas av publiken (McQuail 2010). Därför är det viktigt att granska hur journalister skildras på film eftersom dessa skildringar kan bidra till att forma uppfattningen av verkligheten.

Madeleine Kleberg skriver i sin publikation, *Genusperspektiv på medie- och kommunikationsvetenskap* (2006), om hur vi påverkas av media och att media sätter agenda om vad som är viktigt.

Hur kvinnor och män framställs i medierna bidrar till föreställningar om hur man bör vara och se ut för att bli en del av den verklighet som värderas som så viktigt att den får utrymme i medierna – och därmed blir något vi talar om”. (Kleberg, 2006:7).

Än mer viktigt är att granska detta ur ett genusperspektiv eftersom en stor del av journalistkåren består av kvinnor och yrket är på väg att bli kvinnodominerat. Allt fler av studerande på journalistprogrammen är kvinnor (hsv.se). Kvinnornas uppfattning om sin yrkesroll som kvinnliga journalister kan påverkas av hur den rollen framställs på film. Det kan vara både negativt och positivt beroende av hur skildringen ser ut men det kan vara ett

stort problem om skildringen är negativ och i sin tur ger kvinnorna fel yrkesvärderingar. Detta gäller såklart också för männen.

Unga människor är lättpåverkade när de söker sin identitet, och de påverkas mycket av vad de ser på teve under den tiden de utvecklas. Unga kvinnor exponeras ofta av bilden på snygga kvinnor med ”perfekta” kroppar och stora bröst, det som då ska spegla den verklighet vi lever i.

Press, Tv och reklambudskap låter oss inte för en sekund glömma vad det är vi bör sträva efter: framgång, skönhet och personlig lycka. Media har – kanske mer än någonting annat idag – makten att forma och sätta regler. Och just här undermineras unga kvinnor möjligheter att ta makten över sig själva och sina liv (Ekman, 1998:8).

Viktigt är också att påpeka att de filmer som studeras här har blivit mycket populära hos publiken, både män som kvinnor. Succéfilmer skapar avtryck i filmkulturen och influerar nästkommande manusförfattare och regissörer. De fungerar som en förebild för framtidens filmer och får därmed ett ansvar att föra vidare sunda värderingar och rättvisa skildringar av kvinnor och män (Dubois, 2001).

Även om likheterna mellan män och kvinnor är fler än skillnaderna så är det alltid skillnaderna som exponeras, men med vår undersökning kommer vi titta på både olikheter och likheter mellan könen.

Till sist gäller studien filmer som producerats, filmats och vistats i Sverige. Ett av världens mest jämställda länder (Global Gender Gap Report, 2010). Gäller detta även på film?

3.1 Frågeställning

Vi kommer genom en kvalitativ undersökning söka svar på följande frågor där vi valt att ha en övergripande frågeställning:

- Hur skildras journalisterna Annika Bengtsson och Mikael Blomkvist ur ett genusperspektiv?
- Hur skildras den kvinnliga journalisten Annika Bengtsson i filmen Sprängaren?

- Hur skildras den manliga journalisten Mikael Blomkvist i filmen Män som hatar kvinnor?

3.2 Begrepp

3.2.1 Genus

Det finns mängder av forskning inom området genus och flera olika åsikter och teorier om vad begreppet genus innebär. Vi har här tagit definitioner av några av de största genusforskarna. En av dem är Raewyn, f.d. Robert W, Connell. Hon skriver att det inte finns någon biologisk grund för genus som en socialprocess, det är inte något som är medfött utan något vi socialiseras in i av kultur och samhälle. Genusskillnader är alltså inte något som händer utan något som vi får att hända. Vi blir indelade i könsroller. Vi blir placerade i sociala fack utan att själva få välja. Connell skriver att genus är relativt och beskriver könsroller som ”en enkel tillämpning av den allmänna föreställningen av människors sociala beteenden som speglar deras anpassning” (Connell, 2009:52).

Eftersom genusskillnaderna är något vi påverkar så är det även något som vi kan få att ändras eller tonas ner. Därför är det viktigt att samhället, media och inte minst film, som påverkar publiken, måste gå ifrån normer och stereotyper så att skillnaderna och de förutfattade meningarna luckras upp.

Connell menar också att synen på genusskillnader är att de anses vara naturliga, och eftersom de är naturliga så anses det onormalt om man skiljer sig från det. Att vara homosexuell är onaturligt, eller en kvinna som beter sig som en man. (Connell 1995). Visar media upp en ny bild av det ”naturliga”, så kommer det i sin tid att ändras.

Hjälte

Ordet hjälte kan ses som ett problem i sig.

En form av förväntningar och ideal som på ett övergripande plan riktats mot männen under tämligen lång period är den västerländska kulturens hjältebild, med ursprung ur antikens Grekland. De grekiska heroerna var mystiska och övermänskliga ättlingar till gudarna – De var alla män. (Ekman 1995:144).

Ordet Hero betyder herre. Det svenska ordet hjälte är av fornnordiskt ursprung och betyder man. Man talar om en hjältinna eller en kvinnlig hjälte om det är en kvinna som utför hjältedåden. Men vi har valt att använda oss av hjälte i båda fallen, oberoende kön, eftersom det ändå är ett etablerat ord runt om i världen. Dock skulle vi gärna se att det snart kommer en synonym som behandlar båda könen med lika värde i ordets mening, och inte bara är en feminin form av ordet man, men när det inte finns så kommer vi använda oss av ordet hjälte. När vi talar om hjälte så är det inte en person som sitter på övernaturliga krafter utan en person som kämpar för rättvisa och vill rättfärdiga folket, i det här fallet en journalist om följer god sed och inte utnyttjar sin position.

3.2.2 Manligt och kvinnligt

När analysen ska göras är det viktigt att definiera vad som menas med manligt och kvinnligt. Men detta kan även bli ett problem. Slår man upp manlighet i en ordbok så kommer ofta beskrivningen att manlighetens motsatts är kvinnlighet. Men vad som är manligt och vad som är kvinnligt skiljer sig mellan länder och kulturer och även från person till person. Men i Sverige råder många stereotyper och normer om den perfekta mannen och kvinnan. Allt från utseende till beteende. Hur man ska klä sig, röra sig och hur man bör tänka och handla och det är utifrån normerna som analysen ska genomföras. Kvinnor kan verka mer utsatta för idealen, men man får inte glömma att mannen har lika mycket att leva upp till och ofta är det bärande roller.

Med manlighet menar vi inte den enskilde mannens sätt att vara, utan karaktäristiska drag som anses vara generella hos män i vårt samhälle, befinner man sig inte inom ramen som manlig så är man avvikande och anses som ett hot mot den hegemoniska manligheten, den rådande manligheten. Män som är avvikande blir ofta utsatt för psykiskmobbing, är en man fjollig och vek får denne ofta höra att han är fjollig och vek.

För att känna sig manlig måste man undvika allt som kan ge intryck av kvinnlighet.

(Ekman 1995:151)

Daniel Ekman skriver att termen manlighet refererar helt enkelt till de stereotyper, ideal och förväntningar som riktas mot och förknippas med männen i ett givet samhälle, även så är det med vad som anses kvinnligt.

Ekman tar upp en rad fyra exempel på uppmaningar som framkommit av förväntningar på den västerländska mannen:

1. Undvik allt som är kvinnligt.
2. Var konkurrens- och framgångsinriktad.
3. Visa prov på styrka och självförtroende.
4. Var djärv och aggressiv.

Han skriver även exempel av kvaliteter som är anses vanliga att en svensk man bör ha, några av dem är: Ständigt verksam, framåtblickande, självständig, handlingskraftig, upptäckare, självsäker, sträng, tävlingslusten, sexuellt potent, en händig fixare, självhävdande, trygg, resultatinriktad, psykiskt okomplicerad, tekniskt intresserad, ärlig, rakt på sak, målmedveten, principfast.

4. Metod

4.1 Filmanalys

Vi kommer att använda oss av en filmanalytisk metod. Med hjälp av denna kan vi studera hur filmen skildrar den manliga och den kvinnliga journalisten. Det finns ingen klar mall för hur en filmanalys ska se ut så vi kommer att plocka från flera olika för att kunna analysera de delar av filmen som vi tycker är relevanta för att få svar på våra frågor. Dessutom skiljer sig filmerna åt så de delar som studeras skiljer sig mellan filmerna då vi plockar ur de delar som har betydelse i respektive film. Vi kommer bland annat att titta på vilka egenskaper våra karaktärer tilldelas, vad de gör, vilka relationer de har till personer i sin omgivning, hur de placeras i bilden och hur de presenteras i anslaget. Utifrån dessa kategorier eller teman ska vi se hur väl det stämmer eller inte stämmer med ovan nämnda teorier. Viktigt att säga är att det främst är perspektivet som analyseras, inte filmen. Filmen fungerar bara som exempel för att påvisa perspektivet.

4.2 Filmens element

För att avgränsa vår analys kommer vi använda oss av Lars Thomas Braatens, Stig Kulset och Ove Sokuns *Inledning till filmstudier -Historia, teori och analys*. Braaten delar här in filmen i fyra olika element. Inom dessa grundelement görs många val som färgar vår upplevelse. De fyra elementen är mise-en-scene, kinematografi, ljud och klippning. För att studera vår film kommer vi använda oss av tre av dessa element. Först mise-en-scene, alltså, det som försiggår framför kameran, som på en scen. Miljö, kläder, utseende, skådespelaren och ljuset. Ingenting blir likgiltigt i en mise-en-scene utan allt är medvetna drag som påverkar upplevelsen. Sedan kinematografi, hur kameran används i vinklar och åkningar. I ljudet ingår dialogen, de repliker som karaktärerna yttrar. Diskursen som omger en person kan vara mycket talande för vad karaktären har för egenskaper, relationer och hur karaktären är som journalist och man eller kvinna. Däremot tänker vi inte studera på vilket sätt filmen klippts ihop. Ett klipp används främst för att hitta en rytm i filmen. Snabba klipp ger spänning och långsamma klipp markerar övergång i tid men är mindre relevant när de gäller skildringar av karaktärers som är denna studies syfte (Braaten, Kulset, Sokun 1997).

4.2.1 Mise-en-scene

Miljö – Valet av inspelningsplats är inte likgiltigt. Den ger en klangbotten. Ett pittoreskt gruvsamhälle ger till exempel en nedtonad och kylig filmatisering. Årstid, tid på dygnet, väder, temperatur spelar också roll. Vår hade gett en helt annan inramning och fått en dyster film att handla om någonting annat (Braaten, Kulset, Sokun 1997:14).

Skådespelaren – Valet av skådespelare är helt enkelt avgörande för hur vi upplever det vi ser. Tänk Woody Allen som Dirty Harry. Det har också betydelse vad de har på sig, färg och kombination. Kontrastrika färger drar uppmärksamheten till sig. Kläder kan betona en mild auktoritet genom stilsäkerhet. Svartklädda framstår som stygga men de utstrålar också en auktoritet. I kombination med blek och svettig hy kan få oss att uppfatta karaktären som psykiskt och fysiskt osund (Braaten, Kulset, Sokun 1997:15).

Ljussättning – Är inte alltid så lätt att få grepp om. Det vi uppfattar som naturligt ljus är sällan just detta. Både dag och natt är ljussatta. Ljusstämning hjälper till att bestämma en övergripande stämning, den skapar liv i kulisser, ansikten och framhäver viktiga detaljer. Man skiljer mellan ljusets kvalitet, riktning, källa och färg. Kvalitet, hårt – skarpa skuggor, mitt på

dagen, bidrar till upplevelsen av fara och oro. Mjukt – mjukhet, mulet väder, harmoni och vardaglighet. Olika ljus som används: frontalt, sidoljus, motljus, underljus och överljus. Olika ljus kan användas för att få fram känsla i bilden. Frontalt ljus ger en flack bild, sidoljus ger mer djup och förbinder motivet med omgivningen. Motljus gör att siluetten framträder klart och objektet blir dominerande men om det inte finns frontalt ljus då blir objektet en olöst gåta. Underljus kan förvränga drag hos motivet och skapa skräckeffekter som i sin tur ger obehag och oro. Överljus skiljer ut ett motiv som mer betydelsefullt, det kan ge en känsla av auktoritet. All ovanstående ljus kan kombineras.

4.2.2 Kinematografi

En kamera kan välja format, beskära, ändra avstånd, vinkel, objektiv, filter, exponering ändra hastighet och röra sig. Den bestämmer vad vi får se och hur vi ska se det och därför är det viktigt att studera kinematografi när karaktärer studeras (Braaten, Kulset, Sokun 1997:20).

Beskärning - Kallas också framing. Här bestämmer kameran vad vi ska se och vad vi inte ska se, den begränsar tillgången på visuell information. Det behöver inte vara det viktigaste som är i bild utan det vi inte ser kan vara lika viktigt. Analysen av bildens beskärning och andra metoder som används för att studera bilden utvecklas nedan under bildanalysavsnittet.

4.2.3 Ljud

I ljudet ingår realljud, musik, effektljud och dialogen. Trots att alla är lika viktiga för filmupplevelsen så väljer vi att koncentrera oss enbart på dialogen, de repliker som yttras i scenen, eftersom dessa är mest talande för vad våra karaktärer har för egenskaper, viljor, relationer och känslor. Vi kommer inte studera hur dialogen går till med hjälp av en diskursanalys utan enbart plocka särskilda citat från filmen som avslöjar något om karaktärerna som är relevant för vår analys.

4.3 Bildanalys

En film är multimodal, det vill säga att kommunikationen sker i både ljud, bild och språk som samverkar för att skapa en mening. Bildanalysen handlar om att tolka visuella uttryck och

bilder. En bild produceras och tolkas i sammanhang med en viss inramning och ett visst perspektiv. Bilden har flera betydelser som inte är helt bestämda från början och vad man gör i bildanalysen är att man bryter ner bilden och analyserar den bit för bit. Bildens komposition har stor betydelse för hur våra karaktärer uppfattas. Beroende på vilket perspektiv karaktären filmas ur, vilket ljus som ligger på dem och var de är placerade i bilden och i förhållande till vad, så får tittaren en viss uppfattning om hur karaktären är. Till exempel filmas personer med makt i ett grodperspektiv medan maktlösa filmas ur fågelperspektiv (Fogde, Mariette 2010, ss 179-191).

4.4 Urval

Sprängaren och Män som hatar kvinnor är de filmer som blivit störst biosuccé i Sverige där huvudkaraktärerna är av olika kön fast i samma yrkesroll, journalister, under 2000-talet. Därför var urvalet av filmer solklart. De båda är storfilmer vilket innebär att de når ut till fler och påverkar därför också fler.

De två filmer som denna studie tittar närmare på är båda delar av eller fortsättning av en filmserie. I Sprängarens fall är själva filmen en uppföljare på Annika Bengtssons första år som journalist på kvällspressen i filmen Paradiset. Men trots att Paradiset utspelar sig före händelserna i Sprängaren så producerades och utgavs den efter. Vi har valt att välja bort denna film i vår studie av den anledning att karaktären Annika Bengtsson främst inte framställs som journalist i den filmen. Den skildrar istället till stor del hennes privatliv och relationer med hennes mamma, mormor och ett kärleksintresse. Det är självklart intressant ur ett genusperspektiv men mindre relevant när det gäller studiet av hur hon framställs som journalist.

Vad gäller Mikael Blomkvist och Män som hatar kvinnor så ingår denna film i en trilogi. Män som hatar kvinnor inleder och efterföljs av Flickan som lekte med elden och Luftsloppet som sprängdes. Den första filmen kan ses fristående från de andra och skiljer sig också i sin utformning. Redan i andra filmen, Flickan som lekte med elden, hamnar Mikael Blomkvists karaktär i bakgrunden och filmen fokuserar huvudsakligen på den kvinnliga karaktären Lisbeth Salander. Av den anledningen har vi valt att bara inrikta oss på den första filmen. Mikael's karaktär förändras inte nämnvärt under de efterföljande filmerna så den första får agera som representant för hans karaktär hela trilogin igenom.

4.5 Metodkritik

Ett problem med att göra en filmanalys är att det finns en risk att man väljer filmer som man vet kommer bekräfta de teorier som man har hittat. Det är enklare att analysera och hitta problem som stämmer med vad som gjorts i tidigare forskning. På det sättet bidrar analysen inte till forskningen på ett utmanande sätt. Det ger inte heller en reell bild av hur film behandlar det problem som man studerar. Det kräver en del av forskaren att fundera ut vilka filmer som ska analyseras för att helhetsbilden ska bli så rättvis som möjligt. När vi till exempel väljer *Män som hatar kvinnor* och *Sprängaren* så är det i första hand för att de har journalister som huvudkaraktärer. Men då vi båda har sett filmerna förut så finns det ett underliggande motiv till valet av film då det finns en förförståelse att dessa filmer kommer kunna relateras till de teorier vi har. Dock är det ju omöjligt att inte göra på detta sätt. Det går till exempel inte att titta på en skräckfilm om utomjordningar när det inte är det som är ämnet för uppsatsen. Men om medvetenheten finns om att dessa misstag kan begås så är det också lättare att förhålla sig kritisk till sitt val och sina teorier.

Det är också viktigt att vara medveten om att en filmanalys inte är en exakt vetenskap. Film uppfattas olika beroende på vem det är som tittar. Den analys som denna studie gör av filmerna är alltså subjektiva.

5. Teori och tidigare forskning

5.1 Mediapåverkan

5.1.1 Makt och medier, Jesper Strömbäck

L. Jesper Strömbäck, professor i journalistik och politisk kommunikation, tar upp teorin om kognitiva scheman i sin bok, *Makt och medier*, och menar på att vi påverkas omedvetet och medvetet av de bilder media framhäver. Kognitiva scheman är hur vi tänker och värderar saker efter en bild vi målat upp efter den information som omvärlden erbjuder och vi sedan tar till oss. Våra hjärnor tar upp ny information och sammankopplar det med tidigare information vi redan har för att skapa en helhet och förstå sammanhang i tillvaron.

Jesper Strömbäck skriver att våra kognitiva scheman påverkas av två nivåer av dagordning: Dagordningens första nivå - medierna uppmärksammar oss på vissa frågor som vi sedan har

åsikter om.

Dagordningens andra nivå - Medierna har makt över hur dessa frågor uppfattas genom att de gestaltar verkligheten. Vinklar, skalar ner och exponerar det de vill framföra.

De har makten över tanken, som även kan delas upp i tre delar:

Priming – Innebär att medierna genom att lyfta fram vissa saker formar medborgarnas kognitiva scheman. T ex om media bara skriver negativa saker om ett politiskt parti, så ger det läsarna en negativ inställning till partiet, eftersom det aldrig är det bra som framhävs.

Framing – Mediernas ”problemformuleringsprivilegium”, hur de väljer att rama in och lyfta fram informationen och vilken del av informationen som ska exponeras. T ex. om det ska ha negativ eller positiv klang. En journalist kanske väljer att skriva en del av en händelse och det kanske inte finns plats, tid eller annan möjlighet för att ta reda på alla orsaker till händelsen. Sedan ska de vinkla händelsen och även om de inte tror att de lägger sina personliga åsikter i texten, så väljer de ändå vad och hur de ska skriva om saker och ting.

Kultiovationsteorin – Media har makt att förstärka vissa saker genom ensidig rapportering. Eftersom medierna förväntas säga sanningen så har de stor påverkan på sin publik. Publiken tar emot informationen media ger och skapar en ny bild eller bygger på tidigare uppfattningar, framför allt av nyheter som journalister skapar. Och eftersom de nyheterna har så stor betydelse så att de får plats att uppmärksammas i media så anses dessa viktiga och sanna, och därför har journalister stor påverkningskraft på sin publik. (Strömbäck, 2010)

Därför är det intressant att se hur bilden ges av journalisten Annika Bengtsson och Mikael Blomqvist, eftersom de är just journalister, och filmerna är storfilmer som har möjlighet att påverka många eftersom de nått ut till en stor del av Sveriges befolkning, och fått mycket uppmärksamhet.

Även om människor vet att film inte är verklighet så påverkas de kanske omedvetet av vad de ser, hjärnan tolkar ihop det med uppfattningar och fördomar de tidigare har av journalister, och av vad de sett i andra medier. Många bär säkerligen på kognitiva scheman om hur den manliga och den kvinnliga journalisten är eller ska vara. Mannen som är ute på de hårda fälten och gräver i den tunga journalistiken, eller sporten, och kvinnan som mer tillbakadragen och försiktig lokalreporter som gärna jobbar med familjefrågor. Eller att journalister överlag är manliga blodstörstiga svin som inte visar någon hänsyn till folk och som arbetar med så kallad ”skjutjärnsjournalistik”. Visar svensk film, eller film överhuvudtaget, de här bilderna av journalister så kan publiken påverkas att tro att detta är verklighet, medvetet eller omedvetet. Det hjärnan tidigare trott, tror de kanske bara mer på beroende hur filmerna framhäver karaktärerna, vilket kan bli fel då typiska fördomar och uppfattningar om manligt och kvinnligt ständigt präglar verkligheten och kanske leder till att våra kognitiva scheman inte ändras.

Det är en gång intressant att se vilken bild filmerna ger på de två karaktärerna, för även om människor tror att de vet vad de tycker, så är det kanske bara en bild av vad ensidig vinkling och framställan av genus och journalistik skapat.

Strömbäck, Jesper (2000) *Makt och medier*. Lund: Studentlitteratur AB

5.2 Genus

Det finns redan mycket forskning om hur kvinnor och män skildras olika i film. Så även i Sverige angående svensk film.

5.2.1 Att se och synas, Ingrid Lindell

I sin doktorsavhandling i litteraturvetenskap *Att se och synas -film utbud, kön och modernitet har kulturforskaren* (2004) har Ingrid Lindell gjort en kvantitativ, en kvalitativ och en receptionsstudie som kretsar kring film och genus. Hon har tittat på hur fördelningen ser ut mellan kvinnor och män i huvudroller och på regissörsposten. Hon har också studerat hur filmen mottogs av recensenter och till sist har hon kartlagt vilka stereotyper av kvinnor som finns i film som visas i Sverige.

Studien omfattade film som visats i svensk teve under 1996 och alla filmer som visades under Göteborgs filmfestival 1996. Med sin studie fann hon att de flesta av alla filmer hade manliga huvudroller och en ännu fler hade manliga regissörer. Filmen är alltså männens värld där filmerna till störst del skildras av män.

Dessutom fann Ingrid Lindell att många av filmerna innehöll grova stereotyper. I 46 % av filmerna från teveutbudet så kunde hon hitta kvinnor som framställdes som stereotyper som är könsbundna. Hon har inte bara tittat på huvudkaraktärerna utan även kvinnor i periferin. I avhandlingen har hon delat in stereotyperna i följande kategorier; häxor och psykopater, offer och våldtagna, prostituerade och sexsäljerskor, voyeurism och skopofili och mödrar vårdare och ta-hand-om-objekt. I kategorin häxor och psykopater har hon placerat kvinnliga karaktärer som har socialt hotfulla drag i sitt beteende mot den manlige antagonisten. Vanligtvis är hon psykiskt instabil, ibland psykopat och inte sällan med sexuella vapen. Vanligen dör hon i filmens slut. Under offer och våldtagna hittar vi kvinnor som den jagade kvinnan som är mer eller mindre försvarslös förföljd av galna män där det sexuella hotet mot henne är centralt. Hon behöver vanligen en hjälte som hjälper henne ur faran. Under voyeurism finns kvinnliga karaktärer som sätts i fokus för att de är vackra, hon beskrivs som vacker och läcker. Deras huvudsakliga funktion är att bli tittade på. I Stereotypen mödrar, vårdare och ta hand om-objekt framställs kvinnan som mytisk jungfru och vårdande moder. Kvinnans roll som sexualobjekt får stå tillbaka. Prostituerade och sex säljerskor är helt enkelt kvinnor som på något sätt tjänar sitt levebröd på att sälja sex.

5.2.2 Seeing the Female Body Differently: gender issues in *The Silence of the Lambs*

I den vetenskapliga artikeln, *Seeing the Female Body Differently: gender issues in The Silence of the Lambs*, publicerad i *Journal of Gender Studies*, november 2001, skriver Diane Dubois om hur FBI-agenten Clarice Sterling i filmen *När lammen tystnar* utmanar den kvinnliga rollen som vi är vana att se på film, tillbakadragen och underkastad männen, speciellt inom polisyrket. Clarice Sterling tar plats och låter sig inte kuvas. Dubois säger att kvinnors roll på film ofta har som enda mål att bli lyckligt gifta och om de har andra mål än dessa så blir anses de vara udda varelser ur en manlig synpunkt. Om kvinnan i filmen väljer att vara frågvis och aktiv istället för passiv så straffas hon oftast med döden. Om de får makt så måste makten tas ifrån dem för att slutet ska anses tillfredställande för publiken. Karriären måste överges för äktenskapet.

Dubois hävdar också att filmer bygger på tidigare filmer och att genom att introducera en ny sorts kvinna kan bilden av den passiva kvinnan dekonstrueras av filmmakarna. Hon använder *När lammen tystnar* som ett exempel på en film som gör just detta. Hon lutar sig starkt på Laura Mulveys *Visual pleasures and narrative cinema* när hon beskriver hur agent Sterling bryter mot the male gaze. Hon börjar med inledningsscenen som där agent Sterling springer genom skogen. Enligt Dubois förväntar sig publiken då att Sterling är ett offer eftersom denna scen traditionellt används för att förmedla just detta. Men allteftersom filmen fortskrider visar det sig att agent Sterling är stark och full av vilja och hennes förmåga börjar imponera på publiken. Hon framställs som en isolerad kvinna inom polisskolan, omgiven av män i uniform i en patriarkal omgivning. När hon fått sitt uppdrag, att prata med Hannibal Lecter, så är publiken så imponerad av hennes ambitioner att vi vill att hon ska lyckas trots the patriarkala institutionen som hon omges av och som hon ständigt blir påmind om genom att hon blir stirrad på, uppraggad och sexuellt trakasserad av och där hon dessutom är kortast av alla. Då hon inte reagerar som kvinnor brukar på ovanstående situationer så känner hon sig som en freak. För att förstärka att agent Sterling inte är till för att tittas på ur manlig synvinkel så filmas hennes upplevelser ofta ur hennes ögon. I en scen är hon helt omgiven av män runt ett kvinnligt lik. En kollega tycker att hon ska gå ut för det han har att säga är inget för kvinnors öron. Alla männen stirrar på henne men istället för att vi då får se Sterling i bild så blir hennes ögon kamerans perspektiv som tittar på männen och då får publiken känna på hur det är att vara kvinna och bli stirrad på.

Att Sterling är kvinna ger henne speciella talanger och hon ser saker som hennes manliga kollegor missar och hon visar dessutom empati med offren. Just denna förmåga gör att hon kan lösa fallet när andra misslyckas.

Denna skildring av en kvinna på film utmanade den patriarkala hegemoniteten men blev en enorm succé trots att vissa biobesökare skruvade obekvämt på sig under eftertexterna (Dubois 2001).

Annika går på många sätt att jämför med agent Sterling. En kvinna i ett respekterat, mandominerat yrke. Men som klarar sig utan männen och inte tar all skit de har att ge dem.

5.2.3 Media gender & identity, David Gauntlett

Mer studier om män och kvinnor på film kommer från USA. En man som gjort studier över utvecklingen av skildring av män och kvinnor på film är David Gauntlett, professor i kommunikationsvetenskap. I *Media Gender and Identity* skriver han att framställningen av män och kvinnor på film brukade vara stereotypa. Män brukade ha de huvudsakliga och resursfulla rollerna vilket gjorde dem till huvudkaraktärer. Kvinnorna var ofta kärleksintresse eller en hjälpande hand. De framställdes ofta som den goda hemmafrun och en bra mor. Men under de senaste årtiondena har det förändrats mycket och män och kvinnor arbetar idag sida vid sida som jämlikar.

Gauntletts studie över dagens filmer börjar på nittioalet. Där har det visat sig att stereotyperna har luckras upp. Inte minst den hysteriska mamman som numera framställs som mer fylld av kämpaglöd. De kvinnliga karaktärerna har överlag blivit starkare. Flera filmer med enbart kvinnliga hjältar som huvudkaraktär har dykt upp men dessa filmer är fortfarande i minoritet. Det är dock fortfarande så att den manliga hjälten oftare räddar kvinnan än tvärtom. Kvinnliga huvudkaraktärer måste oftast vara attraktiva. Det gäller förvisso ofta för män också men de kommer undan med att vara mycket äldre (Gauntlett 2008).

Män i film idag är inte lika hårda och maskulina utan har oftare en känslig, tankfull och omhändertagande sida. Den gamla manliga actionhjälten finns kvar men skillnaden är att han idag är mer cynisk, försiktig och tror inte att våld är lösningen på allt. Det blir också vanligare att den manliga hjälten arbetar sida vid sida med en likvärdig och kraftfull kvinnlig hjälte (Gauntlett 2008).

5.2.4 The male gaze, Laura Mulvey

En publikation som haft en stor inverkan på studerande av film, särskilt ur ett genusperspektiv, är Laura Mulveys *Visual pleasures and narrative cinema* från 1975. Hon menar här att den som tittar på filmen identifierar sig med huvudpersonen i filmen och denna person är oftast en man. Detta gäller både manliga som kvinnliga åskådare. Kvinnor får ingen egen identitet utan får delta genom mannens perspektiv och även de titta på sig själva.

Mannen är den aktiva i filmen och eventuella kvinnor i biroller finns bara till för mannen att titta på dem och kvinna blir därmed passiv. Den kvinnliga karaktären har oftast ingen viktig roll förutom att driva hjälten till att agera som han gör. Då mannen är hjälten så blir han en idealisk förebild för männen. Publikationen kom redan 1975 och mycket stämmer inte in med dagens film. Tillexempel har det blivit vanligare med kvinnliga hjältar, så är också fallet i en av filmerna som denna studie ägnar sig åt. Det är ändå intressant att se om *The male gaze* gör sig påmind i en film på 2000-talet, särskilt då båda filmerna har en manlig regissör, det är alltså en man som står bakom hur karaktärerna filmas och porträtteras.

5.2.5 Pseudo-manlig position, Desmond Morris

En kvinna behöver inte sträva efter att leva efter de kvinnliga idealen. Att bryta de kvinnliga mönstren är absolut inget negativt i dagens samhälle, en kvinna som slåss för jämställdhet är mer hyllad än hatad. Det är mer illa att leva upp till de kvinnliga stereotyperna, ”att föda barn vid spisen”. Kvinnorna får arbeta för en förändring genom att ta på sig mer av de typiskt ”manliga” rollerna, något som den engelske zoologen och popularisatorn Desmond Morris förklarar genom att dra slutsatser från våra allra tidigaste samhällen då männen jagade medan kvinnorna var i byn och skaffade vegetabilisk föda och tog hand om barnen. På den tiden fördelades arbetet efter vad som ansågs bäst biologiskt. Männen som var fysiskt starka fick jaga och kvinnorna fick ordna annan föda, ta hand om barnen och skaffade på så vis mer sociala kvaliteter. På den tiden var inte detta ett problem. Men tiderna förändrades. Människan började odla och skaffade så småningom inhägnader för boskap. Då behövde inte männen längre jaga. Överskottet av mat gjorde att man kunde bygga byar som sedan mobiliserades till större städer. Kvinnorna hade alltid funnits i det sociala centrumet medan männen befann sig ute i jaktmarkerna. Men nu blev det tvärtom, industrialiseringen av

storstäder flyttade männen in till centrum. Deras nya, symboliska jakt ägde rum i stadskärnan medan kvinnorna var begränsade till boplatserna ute i förorterna. Kvinnorna i modern tid gjorde uppror för att ta tillbaka den gamla och naturliga könjämlikheten, fast detta fick ske på ett nytt sätt. Det urbaniserade samhället hade anpassats efter männen. Och för att kvinnorna skulle ta sig in så var de nu tvungna att anpassa sig efter männen. Trots lika hjärnkapacitet så var man nu tvungen att arbeta som en man, för det var så samhället var anpassat.

I stället för att återvinna sin ursprungliga, naturliga form av jämlikhet, baserad på en balanserad arbetsfördelning, har de kämpat sig till en pseudo-manlig position i ett försök att tävla med männen snarare än att lyckas på sina egna, kvinnliga villkor. (Morris 1997:8).

På vilket sätt visas detta i karaktären Annika Bengtsson? Är hon i själva verket en kvinna som måste anta manliga attribut som att vara tuff och hård för att bli framgångsrik? Hon jobbar på en mansdominerad arbetsplats och även chef över de flesta av dem, vilka motgångar möts hon av på grund av att hon är kvinna?

5.2.6 Hegemonisk manlighet, Robert Connell

Sociologen och mansforskaren Robert Connell (numera Raewen) talar om idealtyperna för hegemonisk manlighet, som i sin tur bärs upp av en delaktig manlighet och en marginaliserande, underordnad manlighet och skriver att dessa blir mest tydliga genom film i den västerländska kulturen. Teve-hjältar såsom Rambo och James Bond är ett par som många män måste förhålla sig till.

Begreppet hegemoni härstammar från Antonio Gramscis analys av klassrelationer. Hegemoni skapas om det finns ett samband mellan kulturella ideal och institutionell makt. En grupp som har och behåller en ledande position i samhället. De högsta inom näringslivet, militären och staten ger oftast en bild av äkta maskulinitet. Det kan även vara manliga ideal som bärs av skådespelare eller roller de utövar.

Det hegemoniska maskuliniteten byggs på det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet, det förändras alltså när bilden av den riktige mannen förändras och på så sätt garanteras mäns dominanta position och kvinnornas underordnande. För att det alltid handlar om männen. (Connell 95:101)

Männen har till fördel att hegemonisk manlighet anses som en norm, för de kommer in till ett samhälle där mannen är överordnad kvinnan, de besitter inte alla de ideal som en typisk man ska göra men eftersom de är män så har de det som fördel i ett patriarkaliskt samhälle.

Det är få män som lever upp till normen av hegemonisk manlighet. De som Connell frestas att kalla för ”slöare versioner av hegemoniska maskuliniteten”. De som inte är i frontlinjen av normen utan bara är delaktiga. Som han beskriver – skillnaden mellan de män som hejar på fotbollsmatcher på TV och de som sliter i leran på planen.

Vi har även den underordnade manligheten, de män som t ex. är homosexuella. Förtrycket placerar de homosexuella männen i botten av mäns genushierarki. Här finns även de män som inte når upp till normen eller har feminina sidor, de som blir kallade mesar, mammas gosse, nolla osv. (Connell 1995)

Lever Mikael upp till den hegemoniska manligheten eller är han mer ödmjuk som en kvinna och hur hanteras detta av de i hans omgivning?

5.3 Journalistkåren

5.3.1 Pedagoger och spårhundar, Melin Higgins

Margareta Melina Higgins *Pedagoger och spårhundar - En studie av svenska journalisters yrkesideal* från 1996 undersöker vilken bild svenska journalister har av journalistyrket. Den handlar inte om hur journalisterna verkligen är och agerar utan hur de anser det journalistiska idealet är. Den svenska journalistkårens uppfattning av den typiske svenske journalisten är att den är kritisk, medveten, skeptisk men lättmanipulerad och inte särskilt idealistisk. Hon skiljer i studien på hur journalistkåren anser att den typiske svenske journalisten är och hur de själva uppfattar sig. Sedan delar hon in yrkeskåren i fyra olika grupper, spårhunden, pedagogen, hantverkaren och språkröret.

Spårhunden. Har ett aktivt förhållningssätt till insamlandet av nyheter. De vill belysa, granska och kritisera för att få fram sanningen. De är mer inriktade på nyhetsinsamling och relationerna till källorna än utformningen av nyheterna och att nå ut till sin publik. De anser att journalister ska granska makthavare och kritisera orättvisor. De har valt sitt yrke för att de är fritt och spännande och för att de ville belysa orättvisor. De är främst kvinnor med en

medelklassbakgrund och en journalistutbildning och jobbar oftast inom kvällspressen.

Pedagogen. Tänker mycket på sin publik och deras ideal är att på ett enkelt sätt förklara komplicerade händelser för publiken. De vill stimulera nya tankar och idéer hos publiken och ge dem nya upplevelser. De har valt yrket för att de vill påverka andra men också för att uttrycka sig själva. Det är främst kvinnor från övre medelklass i storstäder, de arbetar oftast på familj och kultursidorna men också på ledarsidorna på storstadspressen och i tids

Hantverkaren. De vill få ut information till publiken. De anser att journalister ska vara neutrala rapportörer och spegla händelser och opinioner hos allmänheten. De ser journalisten som en ljusets riddersvakt. De är oftast äldre män utan journalistutbildning från en arbetsklassbakgrund från landsorten. De jobbar oftast på landsortspress. De har valt yrket för att det är fritt och spännande och för att få jobba med nyheter.

Språkröret. Ser sig som publikens företrädare och tycker att journalister ska spegla vad folk tycker och inte påverka dem. Det finns få språkrör i Sverige. De som finns är kvinnor, uppvuxna i arbetarklass- eller jordbruksfamilj utan högskoleutbildning på landsorten. De jobbar oftast på landsortspress. De har valt yrket för friheten och spänningen men också för att slippa lång teoretisk utbildning.

Vi ska undersöka under vilken eller vilka grupper Annika Bengtsson och Mikael Blomkvist faller under för att se vilket journalistiskt ideal de hör hemma i.

5.3.2 Den svenska journalistkåren, Kent Asp

I den svenska journalistkåren (2007) har bland annat Kent Asp sammanställt vilka levnadsvanor och politiska och ideologiska åsikter som den svenska journalistkåren har om man jämför med allmänheten. Det visar sig att journalisten skiljer sig från allmänheten på en hel del olika sätt. Framför allt har undersökningen kommit fram till att den vänstervridna journalistkåren inte är någon myt. De allra flesta journalister har politiska åsikter som är starkt åt vänster och de röstar oftare på vänsterpartiet och miljöpartiet.

Undersökningen har också tagit fram en idealbild av den svenska journalistens levnadssätt och där bland annat kommit fram till att den svenska journalisten oftast kommer från en överklassbakgrund. De har svenska bakgrund och bor i lägenhet i Stockholm, oftast med en

sambo. De går ofta på resturan och går oftare än medelsvensson på bio eller teater. De dricker oftare alkohol mitt i veckan jämfört med medelsvensken (Asp 2007).

Hur stämmer denna undersökning in på våra journalister?

6. Analys och Resultat

6.1 Tillvägagångssätt

- Vi kommer börja med att presentera hela handlingen i filmen för att läsaren av studien ska få en bra grund till analysen.
- Sedan har vi plockat ut och specificerat vad som händer i filmens inledning eftersom det är här våra huvudkaraktärer presenteras och sätter grunden för hur de kommer bete sig och handla under resten av filmen.
- Sedan kommer vi att plocka ut de scener i filmen där våra karaktärers journalistist- och genusroller framträder på ett sätt som går att analysera och koppla till de teorier vi använder oss av.

6.2 Män som hatar kvinnor

6.2.1 Handling

Mikael Blomkvist är en journalist som jobbar för den vänstervridna tidskriften Millennium i Stockholm. I början av filmen blir Mikael fälld för förtal efter att han i en artikel gjort avslöjanden om finansjätten Wennerström. Dock visar det sig att han baserat artikeln på falska dokument. I väntan på sitt tre månader långa fängelsestraff erbjuds han jobb hos Henrik Vanger, överhuvud i den förmögna och framgångsrika familjen Vanger och deras välkända koncern. Mikael anställs för att finna svar på vad som hänt Henrik Vangers brorsdotter, Harriet Vanger, som försvann för 40 år sedan. Det visar sig att Mikael har en personlig relation till Harriet då hon satt barnvakt åt honom i unga år. Av denna anledning så åtar sig Mikael jobbet. Men efter en tids grävande i familjen Vangers mörka bakgrund kör han fast och det är först när han blir kontaktad av en kvinnlig hacker vid namn Lisbeth Salander som

fallet kan utredas vidare. Tillsammans finner de snart obehagliga kopplingar mellan ett flertal religiösa våldtäktsmord på unga kvinnor som skett runt om i Sverige. Ju närmare de kommer gåtans lösning desto fler protester kommer från medlemmar i Vanger familjen. Mikael blir utsatt för mordförsök och misshandel och hamnar slutligen i mördarens våld. Det är Harriets bror Martin Vanger som, tillsammans med den nu avlidne fadern Gottfrid Vanger, utfört alla mord. Precis när Mikael håller på att strypas av Martin kommer Lisbeth och räddar honom. Hon jagar sedan Martin tills han kraschar med sin bil och brinner upp. Efter att fallet är löst lämnar Lisbeth en sista ledtråd till Mikael. Den leder honom till Australien där han finner Harriet levande. Hon flydde eftersom hon blev våldtagen av sin far och sin bror och har gömt sig sedan dess. Mikael återförenar Harriet och Henrik och ska sedan avtjäna sitt straff i fängelset. Under vistelsen får han besök av Lisbeth. Hon ger honom en dokument som bevisar att han hade rätt i Wennerströmaffären. Mikael skriver en ny artikel som avslöjar finansmannen och friar Mikael som nu är tillbaka som stjärnjournalist.

6.2.2 Inledning

Första gången vi möter Mikael Blomkvist är i rättssalen. Han sitter djupt allvarlig med ansiktet i halvmörkret. Ljuset och omständigheterna får honom att framstå på ett tvivelaktigt sätt, är han ond eller är han god? Utanför rättssalen berättar en reporter att Mikael Blomkvist är en känd stjärnreporter men att han nu är dömd till fängelse för förtal mot finansmannen Wennerström och att Mikael's karriär är över. Mikael dyker upp i toppen av en trappa fylld med journalister. Han banar sig väg nerför trappan, ner från den maktfyllda positionen som framgångsrik journalist som han nyss lämnat.

Mikael's kollegor på redaktionen försöker trösta men Mikael har gett upp och erkänner att han inte kan skriva längre.

När Mikael lämnar redaktionen blir han fotograferad av en mystisk, svartklädd kvinna. I samma kvinnas lägenhet visar det sig att kvinnan har hela datorn full med dokument med information om Mikael.

Senare på natten vandrar Mikael ensam längs Stockholms mörka gator. Det är jul och han är ensam. Löpsedlarna skriker ut att han är skyldig. Han ser skum ut där han går med axlarna uppdragna i svart skinnjacka men också rädd och ynklig när man ser hans ansikte.

Den mystiska kvinnan som bevakat Mikael visar sig vara researchern Lisbet Salander. I en konferenssal berättar hon för sina beställare om vad hon fått fram om Mikael.

– Mikael Blomkvist, även känd som Kalle Blomkvist, ett smeknamn han fick efter att klarat upp några bankrån på åttiotalet. Sen dess har han vart en offentligperson, utan några större hemligheter, så det mesta av det där är artiklar som vem som helst kan läsa.

– Men han har alltså hemligheter, frågar beställaren

– Alla har hemligheter, klipper Lisbeth av.

Beställaren frågar om hon har någon personlig reflektion av Mikael. Hon svarar:

– Det är något konstigt med hela Wennerström-affären. Blomkvist är vit, han har inte ens en fortkörningsbot.

Lisbeth tror inte att Mikael har fabricerat falska bevis mot Wennerström. Hon avslutar med att säga att hon tror att han har blivit blåst. Lisbeths kommentarer gör att vi ser på Mikael med nya ögon och tvivlar på hans skuld ännu mer.

Nu framstår Mikael som en god människa. Han har blivit lurad av kapitalet och är en rättvisekämpe.

Bilden av den gode mannen kommer fram ännu mer på julafton då Mikael är hos sin syster. Den mörka skinnjackan har fått ge vika för en ren och oskuldsfull vit skjorta. Han är överbeskyddande mot sin syster och bakar allas mödrars specialitet, köttbullar, med sin systerdotter. Han får ett samtal från en man som vill att Mikael ska möta hans klient Henrik Vanger som har ett affärsförslag. Lockad av sin nyfikenhet sätter sig Mikael på tåget till Hedestad. Här träffar han Henrik Vanger som talar om att han följt Mikael genom åren:

– Du är en förbaskat bra journalist, envis, säger han och ber om Mikaelns hjälp.

Henrik vill ha hjälp att lösa den ouppklarade gåtan om vad som hände hans systerdotter Harriet Vanger för 40 år sedan då hon försvann. Mikael är tveksam. Inte ens löftet om att han kommer bli rikligt belönad får honom att väga över. Det är först när han får se ett svartvitt foto av Harriet och minns att hon suttit barnvakt åt honom som han beslutar sig att ta sin an utredningen. Harriet har berört honom och han får en vacker minnesbild av Harriet från när han var liten. Bilden på Harriet sedd ur Mikaelns perspektiv sätter igång handlingen.

6.2.3 Det journalistiska idealet

Mikael Blomkvist passar delvis in under det journalistiska idealet spårhunden. (Melin-Higgins). Tidningen han är anställd på är en tidning som enbart ägnar sig åt att belysa, granska och kritisera för att få fram sanningen. Han är uppenbarligen bra på alla ovanstående och därför blir han röjd ut vägen för att han utgör en alldeles för stor fara för den ekonomiske makthavaren Wennerström. När Mikael får uppdraget att söka efter Harriet visar sig hans aktiva inställning till insamlandet av information som påminner om hans journalistiska arbete. Han sätter igång direkt och offerar hela sin tid åt att göra framsteg. Allt för att finna sanningen. Han brinner för att belysa orättvisor och Harriets försvinnande är en sådan. Han har också ett bra förhållande till sina källor, både polisen som utrett mordet tidigare, sin arbetsgivare, Harriets familj och även Lisbet som blir hans främsta källa. Dock stämmer han inte in på spårhunden vad gäller spänningen, visst drivs han framåt av spänningen att få veta svaret men när det blir för spännande så backar han. När någon bryter sig in hos honom, när han blir beskjuten och attackerad av både Harald och Martin så visar han ett öppet missnöje mot den extrema spänningen. Det är oklart om han har en journalistutbildning och vilken bakgrund han kommer ifrån och han är dessutom man, men trots detta så passar han mycket bra in på spårhundsidealet.

6.2.4 Den svenska journalisten Mikael

Mikaels levnadsvanor stämmer mycket väl in med den som svenska journalister har enligt Kent Asp. Han har båda svensk bakgrund, svenskt utseende och svenskt namn. Det är dock oklart om han kommer från den övre medelklassen. Mikael är frånskild så han lever inte som den genomsnittliga journalisten, som enligt undersökningen har en sambo, men han bor dock i lägenhet i storstaden Stockholm. Liksom den svenska genomsnittliga journalisten är restauranger ett populärt ställe att träffa sina kollegor på. Flera gånger under filmen tar han dessutom en drink trots att det är mitt i veckan, precis som den svenska journalisten. Det finns nästan en misstanke om att skaparen av karaktären Mikael Blomkvist läst just denna bok och försökt på bästa sätt att få honom att betes sig och leva precis som de flesta journalister gör. Han ger därmed en rättvis bild av hur en journalist är, den stämmer bra med verkligheten.

6.2.5 Mannen Mikael Blomkvist

Mikael Blomkvist skiljer sig stort från de stereotypa manliga karaktärerna som var vanliga i film för ett tjugotal år sedan. Istället besitter han många egenskaper som Gauntlett hävdar att de moderna manliga huvudkaraktärerna har. För det första, han tror inte att våld är lösningen på allt. Tvärtom så är han mycket ovan vid våld och visar rädsla, chock och hjälplöshet när han vid tre tillfällen i filmen blir utsatt för våld.

Första gången är när han råkar ut för en våldshandling är när han är ute och joggar i skogen och blir beskjuten. Istället för att konfrontera den som försöker skada honom flyr Mikael istället i panik. Han flämtar skräckslaget och springer fumligt och ser sig hela tiden om axeln. Liksom kvinnor ofta gör i skräckfilmer. Han är så hjälplös att han till och med faller pladask i en stor vattenpöl. Han är ett jagat offer men trots att hans liv är i fara så tar han inte till våld som vi är vana att se manliga karaktärer göra utan springer från faran.

Andra gången han blir utsatt för våld är när han bryter sig in i den misstänkte mördaren Haralds hem. Han blir påkommen av Harald som slår ner honom med en gevärskolv. Chockat sitter Mikael på marken, han dreglar och håller avvärjande upp händerna. Han klarar sig ur situationen för att Martin dyker upp och distraherar Harald så att Mikael kan rikta pipan åt ett annat håll är geväret avfyras. Martin får med våld ta vapnet från Harald och Mikael sitter hjälplöst kvar. Efteråt har han inga problem med att erkänna hur rädd han blivit. Han är uppenbarligen mycket ovan vid våld och tycker att det är otäckt. Så långt ifrån de manliga huvudkaraktärer som gärna tar till våld och aldrig erkänner att det skrämmer dem.

Tredje och sista gången som han råkar ut för våld är när mördaren Martin håller honom fången. Då ligger Mikael ner på golvet och dreglar och kan inte ens ropa på hjälp när Martins slag haglar och slår honom medvetslös. När han vaknar är han bunden på en stol och får en snara om halsen. Martin förklarar att han ska dö liksom de kvinnor som Martin dödat i samma rum tidigare. Mikael säger inte mycket, han andas ytligt och sväljer ljudligt. Han försöker inte spela tuff, han blir inte arg och han försöker inte förhandla sig ur situationen. Hjälplöst och skräckfullt är han helt handlingsförlamad och håller precis på att strypas till döds när han blir räddad av Lisbeth som slår ner Martin och sedan jagar iväg honom medan Mikael ligger kvar. När allt är över blir det ingen triumferande hjältestund, ingen kyss och inga handslag utan Mikael sitter chockad ihopkrupen under en filt och kan knappt prata på grund av vad han varit med om.

Gauntlett beskriver även den moderna mannen på film som en mycket känslig, tankfull och omhändertagande person och detta stämmer mycket väl in på Mikael Blomkvist.

När vi får se honom med sin systers familj får vi först veta att systemen är advokat men att han inte velat anlita henne till fallet där han själv stod åtalad, eftersom han inte vill dra in henne i någonting så svårt och jobbigt. Senare får vi se honom som en mysig morbror när han försöker förklara för sin systerdotter hemligheten med perfekta köttbullar. Den typiska bra mamma maten.

Vi kommer också i kontakt med hans tankfulla och känsliga sida när han blir presenterad av fallet med den saknade Harriet. Mikael tvekar först till att ta sig an uppgiften men när han får reda på att Harriet varit hans barnvakt får vi varma tillbakablickar från Mikaelns barndom. Känslorna för offret får honom tillslut att tacka ja.

Under hela filmen är han artig och respektfull och omhändertagande av kvinnorna runt om honom, han erbjuder en hjälpare hand när terrängen är svår att gå i, han tackar respektfullt nej till erbjudande om sex. Men främst visas hans känsliga och omhändertagande sida när han är med Lisbeth. Morgonen efter att Lisbeth väckt Mikael mitt i natten och haft sex med honom och lämnat honom otillfredsställd lagar han frukost åt henne och ler kärleksfullt medan hon låtsas som om ingenting har hänt och ignorerar hans leenden. Men mest tydligt kommer Mikaelns omtänksamma, tankfulla och känsliga sida fram i scenen när Lisbeth och Mikael ligger i sängen och precis haft sex. Hon ligger på rygg och röker. Sedan fimpas hon, vänder ryggen åt honom och släcker lampan för att sova. Mikael lägger sig bakom henne. Hon tänder lampa, tittar argt på honom och undrar:

– Vad gör du?

– Vad är det? frågar han sårat.

– Gå och lägg dig i din egen säng.

– Men jag vill vara nära dig, säger han och ser öppet sårad ut av hennes reaktion.

Lisbeth tänker en stund och ger med sig.

– Aja, visst. Bara jag får sova, säger hon surt.

Mikael lägger sig bakom henne och tittar kärleksfullt men frågande på henne. På morgonen ligger han lutad på sin ena arm och tittar kärleksfullt på hennes ansikte. Hon sover tryggt. Han har en beskyddande hand på hennes bröstorg.

Förutom ovanstående känsliga sida och ett ointresse av våld så är arbetar Mikael tillsammans med en kvinnlig hjälte som jämlikar. Precis som Gauntlett beskriver. Mikael har inga problem att rakt ut säga till Lisbeth att han behöver hennes hjälp när han söker upp henne i hennes lägenhet. Han tar inte heller åt sig äran för det som Lisbeth åstadkommer när han får beröm av polischefen Moren för att ha hittat den första ledtråden på 40 år. Han är ödmjukt imponerad av hennes tekniska kunskaper. När Lisbeth monterar upp rörelsedetektorer står han bara i bakgrunden och säger ”fantastiskt”. De bollar hela tiden idéer mellan varandra. Han lyssnar alltid på henne och han bekräftar sina egna idéer genom att fråga henne. Den största skillnaden mellan de gamla stereotypa manliga hjälten och Gauntletts moderna hjältar är att han i slutet på filmen faktiskt blir räddad av kvinnan. Inte bara räddar hon livet på honom, hon räddar även hans karriär genom att förse honom med dokumenten som faller Wennerström.

The Male Gaze

Trots att Mikael och Lisbeth inleder ett sexuellt förhållande så är inte detta vad som driver handlingen framåt, Lisbeth är inte enbart ett objekt att titta på och driva Mikael till agerande (Mulvey). Istället ser både Mikael och publiken på Lisbeth som resurs full och aktiv, utan henne och Mikaelns sätt att se henne som en jämlike hade lösningen på gåtan aldrig kommit fram.

Vid de tillfällen som Mikael och Lisbeth har sex så utmålas inte Lisbeth som ett sexobjekt som vi ska tittat på. Vi får se lika mycket naken hud på dem båda två. Dessutom är det hon som aktivt ser till att de har sex. Scenen är dessutom filmad delvis ur hennes perspektiv, ovanifrån där publiken ser ner på Mikael. Hon har en egen sexualitet och tar makten över både den manliga huvudrollsinnehavaren och därmed också publiken.

Dock är filmen inte utan exempel från the male gaze. Även om Lisbeth inte driver handlingen framåt så finns det en kvinna som bär ansvar för att Mikael agerar som han gör – Harriet. Det är Mikaelns personliga känslor för denna vackra kvinna som får honom att ta sig an fallet och

det är detta som får filmens handling att rulla igång. Publiken får vid upprepade tillfällen se ett svartvitt foto på den vackra, blonda, unga Harriet. Fotot ses alltid ur Mikael's perspektiv, hur han tittar ner mot henne. Hennes foto sitter mitt på vägen och han ser det hela tiden som för att påminna sig om vad som driver honom. Han får även återkommande minnesbilder av hur den unga vackra Harriet böjer sig fram mot honom med sitt blonda böljande hår med ett leende. Hon är helt passiv i sin frånvaro. Enbart ett ansikte för publiken att identifiera sig med. Det visar sig dock i slutet att Harriet inte varit det offer som hon filmen igenom betraktats som. Istället har hon mördat sin far, rymt från sin familj och byggt upp ett nytt liv i Australien, allt på egen hand. Mikael behövdes inte för att rädda henne. Som ett resultat av sökande på gåtan avslöjar han istället brutala mord på hundratals kvinnor så i slutändan var det mannen som räddade kvinnorna. Men i detta fall hade han aldrig klarat det om kvinnan vid hans sida, Lisbeth, hade varit passiv. Om kvinnan inte bara är sexobjekt, så kan den moderna manliga hjälten med hennes hjälp besegra skurken.

6.3 Sprängaren

6.3.1 Handling

Annika Bengtsson är journalisten som jobbat sig upp till en chefsposition på kriminalavdelningen på kvällstidningen Kvällspressen i Stockholm. När OS-stadion sprängs, tillsammans med OS-chefen, Kristina Furhage, mitt i natten så är Annika en av de första journalisterna på plats. Tack vare hennes aggressiva taktik och grundläggande arbete så blir Kvällspressen ledande i rapporteringen om en av de största händelserna i medierna. Detta resulterar i jobb nästan dygnet runt för Annika som lämnar sin man ensam med barnen under julförberedelserna. På redaktionen blir hon motarbetad av flera kollegor på jobbet, främst två manliga veteraner på Kvällspressen som ifrågasätter henne kompetens som chef. De sätter käppar i hjulen för henne och hindrar henne i jobbet. Hon har en överbeskyddande chef som tror på henne och ständigt fungerar som en fadersfigur som måste beskydda Annika från kollegorna. Alla motgångar sätter press på henne som kvinnlig chef och journalist. Hennes man klagar på att hon jobbar för mycket när hon är hemma och hennes kollegor försöker sätta dit henne på redaktionen. Vid ett tillfälle säger hon upp sig men blir övertalad av sin chef att stanna. Trots alla personliga problem gräver hon vidare samtidigt som ytterligare

sprängningar sker. Tillslut har hennes efterforskningar tagit henne så långt att Sprängaren beslutar sig för att sätta stopp för henne. Annika blir tillfångatagen av sprängaren, Beata Ekesjö, en förrådd och förbisedd assistent till Kristina Furhage. Hon talar om för Annika att hon ska spränga henne men vill förstå att hon skriver ner Beatas historia. Annika lyckas få kontakt med en kollega på telefon och polisen spårar samtalet och kan frita Annika. Ett halvår senare är Annika i en lugn idyll vid ett torp med sin familj. Hon stänger av mobilen när jobbet ringer och hoppar lycklig i vattnet.

6.3.2 Inledning

Det står en ensam kvinna på en brygga vid en mörk skogssjö, hon är lite hopkurad och bär en ljusblå morgonrock. Det är sommar och varmt morgonljus. Kvinnan klär av sig morgonrocken och dyker sedan i den mörka sjön.

När hon skär genom ytan så hamnar hon i ett mörkblått, kallt, bottenlöst vatten och en massa skräckfyllda bilder där hon är ett offer flimrar förbi. Precis när hon bryter ytan så vaknar hon upp från sin dröm och vid hennes sida i sängen sover hennes man. Precis då ringer telefonen och hon blir beordrad att bege sig till hon ska bege sig till Viktoriastadion som blivit sprängd.

En osminkad och svartklädd Annika beger sig mitt i natten till brottsplatsen och börjar jobba redan i taxin på vägen dit.

Det är mörkt, regnigt, kallt och hotfullt på Viktoriastadion och Annika ser liten och bräcklig ut bland all bråte men hon behåller sitt lugn och är professionell. En brinnande bjälke trillar ner i närheten av dem, men Annika blir inte rädd. Hon är inte lättskrämd. Hon ringer redaktionen och berättar om läget, hon har stenkoll på allt och börjar spotta ut idéer på artiklar och dela upp roller till dem på redaktionen. Respekten för Annika växer, hon är inte alls det offer som man får känslan av i början av inledningen. Den lilla, nakna kvinnan, mamman och utlämnade offret får mer och mer respekt för varje ord hon yttra och för varje reaktion hon får som inte stämmer med bilden av att hon är ett offer. Hon är journalist med högt uppsatt roll på redaktionen. Efter besöket på brottsplatsen får Annika sitt scoop, det finns ett dödsoffer efter sprängningen.

På redaktionen en vill alla prata med henne, hon avfärdar någon med ett finger samtidigt som hon går vidare. Fotografen kommer hack i häl och försöker hänga med i hennes tempo.

Hon träffar på en manlig kollega, Spiken. Han genskjuter henne och kräver information. Han står hotfullt nära och tonar upp sig över henne liksom alla män gjort hittills. När han ifrågasätter hennes information så suckar hon uppgivet, vänder sig om och går in på sitt kontor och stänger dörren bakom sig, likt ett barn. Hon är märkbart trött på att bli ifrågasatt av den här mannen.

Annika håller i redaktionsmötet och det är nu först hennes chefsroll presenteras på riktigt. Annika tar upp den första punkten och tittar mot Spiken för att få bekräftelse, han nickar och hon börjar dela upp arbetet mellan de på redaktionen. En övre medelålders manlig kollega, Nils, som sitter mitt emot henne ifrågasätter henne.

– Men ursäkta, ska vi inte skriva om något annat idag? Det finns ekonomiska brott...

Annika avbryter honom direkt och svarar vänligt men bestämt:

— Lyssna på mig nu! Det här är den största händelsen sedan Estonia, vi måste hjälpas åt att samarbeta med det här nu, snälla!

– Vi måste ju diskutera...

– Nu är det så att jag är din chef, vare sig du tycker om det eller inte. Du måste lyssna på mig! Nu samarbetar vi, kom igen!

Nils ger sig och faller ner huvudet i en besegrad gest.

Hon vill markera sin position men då det inte går att be snällt så tar hon till rösten, fast fortfarande är hon vänlig mot kollegan.

I samma ögonblick kommer en högre medelålders man i kavaj in på mötet utan att knacka. Så fort han kommer in i rummet så hamnar han i fokus, han är nyhetschef, alltså överordnad alla i rummet. Kameran filmar honom mer och underifrån. Annika försvinner ur fokus. Han gratulerar Annika och sedan de andra för att de var före konkurrenterna med nyheten. Man förstår att den här mannen har högst status på Kvällspressen. Han behöver aldrig be om ordet.

Uppmärksamheten återkommer till henne då hon ifrågasätter om dådet är en terrorattack som

hennes manliga kollega, Spiken, hävdar.

Chefen får avgöra frågan, han står beskyddande över Annika och tar hennes parti. Då är det inget att diskutera längre och han avslutar mötet. Han har alltså tagit över.

Nu har vi träffat många av personerna som har betydande roller för filmen. Annika har vuxit från en ensam naken kvinna på en brygga till en svartklädd dominerande kvinna i en chefsroll, men som fortfarande är mycket ifrågasatt av sina äldre manliga kollegor. Ingen vill riktigt visa henne det förtroende hon förtjänar. Men så fort den manlige chefen talar så är det inget att säga emot eller diskutera. Han tar hennes parti och funkas som en fadersfigur genom filmen som vi senare kommer upptäcka att hon inte skulle klara sig utan.

6.3.3 Det journalistiska idealet

Annika Bengtsson hör hemma under idealet spårhunden. Hon är ständigt på jakt efter ny information. När hon är på redaktionen ringer hon ofta upp sina källor och tjar på dem, on sitter inte passivt och inväntar att de ska kontakta henne och hon ligger på ganska hårt för att få sina svar. När telefonen inte räcker till är hon den första som beger sig utanför redaktionen. Även när hon blir väckt mitt i natten eller måste göra jobb som hon tycker mindre om, till exempel när hon måste intervjua mordoffrets anhöriga, så ger hon allt. Hon får starka relationer till sina källor och lägger stor möda på att de ska lita på henne vare sig det gäller polischefen, anhöriga eller en informationsskälla. Anledningen till att Annika är journalist är för att hon vill granska och avslöja och det viktigaste för henne är att få fram sanningen, oavsett om det innebär obehag för några anhöriga och henne själv. Hon vill inte att tidningen ska gå ut med spekulationer om terrordåd då de inte har några bevis och gör sitt allra bästa för att rätt sak ska stå på löpsedeln. Vilken bakgrund Annika har är svårt att säga men efternamnet Bengtsson betyder förmodligen att hon kommer från en medelklassfamilj. Hon har gått journalisthögskolan och arbetat sig upp till den position hon har idag. När allt är som mest spännande är Annika som mest engagerad och driven, ett typiskt drag för en spårhundsidealet som valt sitt yrke på grund av spänningen.

6.3.4 Den svenska journalisten Annika

Annika har precis de levnadsvanor som den svenska journalistkåren har. Hon kommer från en svensk bakgrund och har svenskt utseende och svenskt namn. Det är oklart vilken samhällsklass hon kommer ifrån men namnet Bengtsson kan tyda på att det inte är övre medelklass. Annika är gift så hon lever inte som den genomsnittlige journalisten men de bor dock i lägenheter i storstaden Stockholm med sin man och barn. Ett par gånger vistas hon liksom den typiske svenska journalister pubmiljöer, även om det bara är för samtal med kollegor eller intervjuer med nyhetskällor. Ett glas vin vid middagen mitt i veckan är självklart för Annika och därmed har hon nästan fyllt i checklistan på hur svenska journalister är. Hon ger alltså biopubliken och den blivande journalistkåren en realistisk bild av hur det är att vara journalist.

Yttrar inte några politiska åsikter. Hennes politiska tillhörighet är svårbedömd.

Hon lever ett typiskt svenskt liv med undantaget att det är hon som satsar på karriären medan mannen tar hand om barnen. De tyder på vänstertendenser, inte så konservativ.

6.3.5 Kvinnan Annika Bengtsson

Som journalist är hon djärv. Hon är inte rädd för att få smuts under naglarna. Hela tiden är hon vaken och på plats där det händer, samtidigt som hon försöker styra redaktionen. Hon låter inte något hindra henne i arbetet och drar sig inte för att vara den som gör det fula jobbet, intervjuar offrets anhöriga. Dock kan hon inte sköta dessa delar av sitt jobb utan att hennes moral ifrågasätts av sina manliga kollegor.

Hon visar empati för offren. Vilket vi får se extra tydligt två gånger under filmen. Först intervjuar hon offrets man. Han svarar inte på frågorna utan pratar bara om Kristinas arbete. Det märks tydligt att han är i chock och hon visar hänsyn till detta och tar ett steg tillbaka, blir mer försiktig. Det kan vara för att hon är kvinna som hon har mer empati för sina offer än vad en man har. Hon förhåller sig etiskt korrekt. När offrets man precis fått reda på att hans fru är sprängd i bitar tränger hon sig på men hon gör bara sitt jobb och hon sköter det bra. Hon är först på plats vilket är ett måste i hennes karriär. När hon märker att det inte är mycket att ha så avslutar hon intervjun.

Efter intervjun så sitter hon i bilen tillsammans med sin fotograf.

– Men, vad är det för jävla tjat! Frågar Annika.

– Men har du lust att bli uthängd på löpet? Svarar fotografen.

– Nämen, det är väl inget straff att hamna på en löpsedel? Det visar att man är viktigt, att man räknas. Ska vi strunta i alla brottsoffer och ignorera alla anhöriga, va?

– Neej, men...

– Tänk på Estonia då tyckte de anhöriga att de inte fick tillräckligt massmedialt utrymme, att tidningarna bara skrev om bogport, de hade ju rätt! Det var ju tabu ett tag att prata med en Estoniaanhörig. Då fick man ju hela moraltevebranschen över sig.

– Men bli inte så jävla arg!

– Men jag får väl bli så jävla arg jag vill på dig!

I konversationen så ifrågasätter han hennes moral som kvinnlig journalist. För att hon är kvinna blir det mer påtagligt att hon struntar i de pressetiska reglerna. Hon är kvinna och den manliga kollegan anser att hon ska vara mer sympatisk för sina offer.

Annika Bengtsson måste försvara situationen när fotografen ifrågasätter henne, hon säger emot sig själv lite, nästan som att det är bara för att hon ska få en diskussion som hon kan vinna. Hon höjer sedan rösten när hon inte får medhåll, då ger han sig för att han inte längre orkar med diskussionen.

Andra gången hon backar och försvarar situationen är när hon gör en intervju med Beata, ansvarig för den andra stadion som sprängdes. Hon visar på mycket kvinnliga sidor då hon gör en intervju med en kvinna, hon är tröstande och avslutar intervjun och börjar istället prata om ödet, och säger tröstande att hon inte ska ta på sig något ansvar för det som hänt, då Beata gråter och beskyller sig själv för att bett mannen som dött kolla igenom stadion innan han gick hem. Annika ber om ursäkt för sin framfusighet men har som försvar att hon hoppas att med massmedia så kan polisen få tag på gärningsmannen. Hon måste ursäkta sin djärvhet.

Som kvinnlig chef på ett typiskt manligt yrke har Annika det svårt. En chef har många fiender, en kvinnlig chef har några till som en av karaktärerna i filmen säger.

Annika Bengtssons chef är en man i medelåldern. Han har en stor respekt för Annika och anser att hon är ”förbannat duktigt och djärv” men samtidigt håller han henne om ryggen som en fadersfigur och får det att framstå som om att Annika inte kan klara sitt jobb utan hans hjälp, vilket hon kanske inte kan (Gauntlett, oftast en man som är räddaren). Annika får arbeta flera gånger så hårt för att hennes medarbetare ska lyssna på henne. Hon är inte respekterad bland de äldre herrarna på arbetsplatsen som inte tänker finna sig i att de har en ung kvinnlig chef, och de ifrågasätter henne hela tiden. Många gånger måste hon höja rösten och nästan skrika för att få hennes underordnade att lyssna på henne. Hjälper inte det så är hennes chef bakom henne och styr upp situationen. Detta händer konstant under hela filmens gång.

Media gender & identity

Gauntlett skriver att stereotyperna luckras upp mer och mer i film. Kvinnorna var ofta kärleksintresse, en hjälpande hand, överbeskyddande moder eller ett objekt att tittas på. Annika är ett bra exempel på att film har förändrats. Hon är en stark kvinna som inte går av för hackor. Hon är inte bara en hjälpande hand, hon är den som gräver runt mest och hon själv tar reda på så gott som allt om vad som hänt på plats på egen hand. Hon är alltid först på plats och envis, hon ger sig inte för än hon fått det hon vill ha.

Hon är hela tiden omringad av män som är betydligt längre än henne och tittar ned på henne. Något som man kan se som en position, att de är överordnade henne, men man får inte det intrycket. För hon visar de alla samma respekt och männen ser henne inte som ett sexuellt objekt.

Trots att hon är en stark kvinna i huvudkaraktär, så visar hon på många svagheter. Dessa svagheter kan verka typiskt kvinnliga. Hon orkar inte alltid stå upp mot sina kollegor och vid ett tillfälle stänger hon in sig på sitt rum och får tårar i ögonen, hade hennes roll varit en man så hade det troligtvis inte slutat så. Vid ett annat tillfälle går det så långt att hon säger upp sig men hennes chef övertalar henne att stanna. Om det inte var för den manliga chefen som hela tiden försvarade henne och hjälpte henne så skulle hon troligtvis inte orka. Kanske kan det vara så att hon hade klarat sig utan sin chef som skydd. Hade inte han funnits där så hade hon behövt rycka upp sig mera, fast då skulle hon bli tvungen att visa på ännu mer manliga sidor och inte visa sig sårbar.

Även i slutet när hon är tillfångatagen av sprängaren och är hotad till livet så är det inte hon som huvudkaraktär eller hjälte som tar sig ur situationen själv. Hon lyckas ringa redaktionen med sin mobil så de kan lokalisera henne. Sedan blir hon räddad av manliga poliser. Med sin list blir hon funnen, men med männens vapen blir hon räddad.

Hon är varken den idealiska husmorskvinnan, ett objekt eller enbart manlig, som Gauntlett skriver var vanliga stereotyper på film förr, hon är en blandning. Hon försöker vara en god mor men jobbet begränsar henne. Dock får man vid flera tillfällen i filmen möta henne i samtal och lek med sina barn som hon trots allt har en fin relation med.

Pseudo-manlig position

Annika får ofta visa på manliga beteenden för att klara av sitt liv, speciellt som chef på kriminalavdelningen. Desmond Morris påpekar att det är en konsekvens av att männen började styra samhället. För att kunna konkurrera med en man måste kvinnan bete sig som en man. Detta får vi flertalet gånger se under filmen. Hon blir motarbetad på jobbet, hon får ryta och höja rösten många gånger för att bli hörd. Hon får visa på aggressivitet i arbetet eftersom hon inte blir accepterad av sina motstridiga, äldre kollegor.

Första gången det händer är när Annika skickar iväg en yngre man för att fotografera vid stadion. Han är finklädd för att han skulle varit på ett fotojobb på Dramaten. Killen sitter ner och hon står något framåtlutad över honom. Han protesterar mot henne för att han inte vill gå finklädd till brottsplatsen och är på väg till Dramaten, då höjer hon rösten:

- Men snälla vän, är du så jävla dum att du inte har ombyte med dig så är det ditt problem.
- Men tycker du att detta är lämpligt?
- Amen, skärp dig nu, åk till stadion och ta en bild...
- Jag gillar inte den tonen du pratar med mig just nu.
- Jag gillar inte hur du svarar mig! Åk i kalsonger om det känns bättre!

Hon förlöjligar honom för att visa sin position genom att kalla honom för ”snälla vän”. Sen skriker hon och svär åt honom tills han inte har något att säga till om.

En annan gång då hon tar på sig ett manligt beteende är när hon sitter med sin chef på kontoret, det är natt och hon har jobbat sedan natten innan:

Telefonen ringer.

– Du ser trött ut. Svara, säger hennes chef.

– Det är Tomas, om jag struntar i att svara så tror han att jag är på väg hem.

– Jag trodde att det bara var män som spelade det där spelet.

– Man lär sig fort.

Man förstår att hon ofta kör det här tricket, vilket visar på att hon ofta jobbar över och mannen är hemma med barnen, vilket oftast brukar vara tvärtom.

Oftast är det i samtal med sina manliga kollegor som hennes aggressiva (manliga) sidor kommer fram. Det är redaktionsmöte och Annika delar ut arbetsuppgifter, då Nils, hennes äldre kollega säger:

– Ska vi sitta här som skolungar medan du trycker ner jobben i halsen på oss? Jag tycker att det är för bedrövt hur den här redaktionen har kört ner sig. Vi gör ju bara skit numera. Märker du inte hur konkurrenten kör om oss hela tiden.

– Men det är ingen diskussion vi kan ta nu, säger Annika.

– Jag tycker att det är ynkligt att en arbetsledare inte kan ta en enkel diskussion, säger Nils och går därifrån.

– Nu fortsätter vi. Jag vet inte vad jag ska göra med honom. Nästa gång sparkar jag in tänderna på honom.

Alltså, hon måste ta till våld för att bekämpa honom. Hon går in på sitt kontor och muttrar ”Jäkla betonghäck”.

När folk är jävliga mot henne så är hon jävlig tillbaka. Några gånger under filmen blir motgångarna för hårda för henne, men då samlar hon sig en stund och tar sedan nya tag. Hon har ledande personligheter, som djärv, framåtgående och målinriktad, vilket hon visar i sin journalist roll. Några av de egenskaper en journalist bör besitta men som även anses

typiskt manliga.

Även i hemmet är hon den som är mer manlig. Hon jobbar över och kommer hem sent. Hennes man tar hand om barnen. Hon ber om sex när han vänder ryggen till och släcker lampan. Han ber henne inte svara i telefonen, men hon gör det ändå, det är hennes jobb.

The male gaze

Annika målas inte ut som ett objekt under filmens gång. Hon går inte i djupa urringningar. Ofta är hon osminkad och går i mörka kläder som täcker hela kroppen. Långbyxor och ylle-polo-tröja. Allt bär färgerna vitt, svart och grått. Hon visar ingen hud och har inga kjolar, höga klackar, klänningar eller färgglada tunikor som en del av de andra kvinnorna på redaktionen. Hon finns inte till för att ge betraktaren njutning, varken för männen i filmen eller för mannen hemma i soffan, och hennes utseende driver inte filmen framåt. Hon är visserligen naturligt vacker, men inte uppumpad för att männen ska få något att vila ögonen på.

Man får dock se hennes bröst tre gånger i filmen. På bryggan får man se hennes bröst på håll i början. Det är inget sexuellt utan det är nakenheten som sig i scenen, det försvarslösa, som scenen vill visa.

Ett andra tillfälle är när hon ligger i sängen med sin man på kvällen. Då ligger hon i bar överkropp och händerna knutna bakom huvudet. Hon ser manlig ut där hon ligger, och ber om sex. Men han är sur för att hon jobbar så mycket och ligger med armarna i kors. Han tittar bort när hon kryper närmre honom och släcker sedan lampan. Det är ombytta roller. Det brukar vara mannen som jobbar över, kommer hem sent, och när han vill ha sex så har kvinnan ont i huvudet.

Tredje gången är när de har sex, och de har sex mot köksbordet. Det är de båda som kommer överens om att det är dags att ha sex och för att inte väcka barnen som sover i deras säng så har de sex i köket, sexet är inget som driver filmen framåt utan är mer en del som ger paus i handlingen och visar att trots att hon är en stressad yrkeskvinna och har det jobbigt hemma så tar de sig tid till varandra tillslut, de älskar fortfarande varandra. Han är aldrig överlägsen henne och båda visar lika mycket hud. Man får se henne njuta men bilden är mörk och hon exponeras inte på något utmärkande sätt.

Offer och psykopat

Annika tillhör inte helt till någon av Lindells stereotypa kategorier, vilket är positivt. Även om hon går att placera så framställs hon mer positivt än vad som ingår i Lindells stereotyper. Om Annika ska hamna under några av de stereotyper som Lindell placerar kvinnor i film så är hon en blandning. Detta kan vara för att det är en svensk film, med en kvinnlig huvudkaraktär som ska agera hjälte genom att lösa fallet med hjälp av sitt yrke. Hon blir inte objektifierad, dock underminerad av sina kollegor.

Under häxor och psykopater kan hon placeras på grund av att hon kan verka hotfull mot sina yngre manliga arbetare, de som accepterar henne som kvinnlig chef. Hon förlöjligar dem vid något tillfälle och tvekar inte för att säga till dem på skarpen. Trots att hon kan verka bete sig illa mot dem så är det fortfarande dem som hon har en mest lättsam relation till bland herrarna på jobbet.

Lindell skriver att under offer och våldtagna finns kvinnor som är jagade och är mer eller mindre försvarslös mot män och behöver vanligen en hjälte för att komma ur knipan. Annika på redaktionen har problem med de äldre manliga kollegorna. Eftersom de bara ifrågasätter och inte vill göra som hon säger och till och med försvårar hennes arbete genom att gå bakom hennes rygg, så är hon jagad av dem. De vill att hon ska få nog, och ger sig inte. Hennes chef är hennes hjälte. Han får henne ur knipan. Han försvarar henne mot kollegorna och ger henne styrka.

Hon är också jagad där hotet mot henne är en central del, men det är inte av en man utan en kvinna, mördaren. Nu är hon dock jagad av en av samma kön men som även hon befinner sig i någon av kategorierna, häxa och psykopat. Än en gång blir hon sedan räddad av män. Polismannen som lyckas lokalisera hennes samtal med hjälp av en manlig hacker. Sedan de manliga poliserna som räddar henne nere i kulverten.

Journalisten Annika Bengtsson och agent Clarice Starling

Som tidigare nämnt så skriver Debora Dubois att kvinnors roll på film ofta har som enda mål att bli lyckligt gifta och om de har andra mål än dessa så blir anses de vara udda varelser ur en manlig synpunkt. Om kvinnan i filmen väljer att vara frågvis och aktiv istället för passiv så straffas hon oftast med döden. Om de får makt så måste makten tas ifrån dem för att slutet ska

anses tillfredställande för publiken. Karriären måste överges för äktenskapet. Detta stämmer inte alls in på våran karaktär. Hon klarar att ha familj och överväger inte för en sekund att lämna sin karriär för att gå hemma. I slutet av filmen när hon har blivit räddad och stormen dragit över så tar hon semester och umgås enbart med familjen, hon tar igen den förlorade tiden.

Hennes makt försöker dock tas ifrån henne, av många av kollegorna och även av Beata. Men de lyckas inte, bara för kortare stunder, men Annika får i slutändan tillbaka all makt. Efter att Annika har blivit kidnappad så får vi se hur illa de mår på arbetsplatsen, de är oroliga trots att de visat att de inte gillar henne och när hon kommer tillbaka så är hon fortfarande deras chef och har makt över dem. Makten som Beata tog lyckades hon få tillbaka tack vare att hon lyckades få tag i sin mobil och kunde bli funnen och räddad.

Annika Bengtsson går mycket väl att jämföra med Jodie Fosters roll, agent Clarice Starling, i När lammen tystnar. Diande Dubois har gjort en analys av kvinnan i filmen. Agent Starling börjar även hon som ett offer som springer genom en skog, men hon växer och visar sig vara motsatsen, hon visar att hon har kämpaglöd och det får publiken att vilja att hon ska lyckas, likaså vår hjälte. Clarice Starling klarar av mycket i filmen på grund av att hon tänker annorlunda än männen. Även så Annika. Hon får till exempel reda på att det ligger ett hot mot Kristina Furhage genom att hon kan tyda en databild som de andra på redaktionen inte förstår, detta på grund av sina kvinnliga intuitioner i tidigare livet då hon gjorde ett grävjobb på en organisation som skulle skydda kvinnor. Hon är även ensam på redaktionen om att tro att det första sprängdådet var ett riktat hot till Furhage, männen ville tro att det var terrordåd. Annika ber dem vara försiktiga i att spekulera i detta och hade i slutändan rätt för att hon är kritisk. Även i flertalet fall så rotar hon i Furhages relationer och finner smaskiga nyheter. Trots att det skulle sälja så skiljer hon på allmänintresse och allmänt intresse. Tyvärr gör inte hennes kollegor Spiken och Nils detta, de vill sälja tidningar och struntar fullkomligt i vilka som drabbas och publicerar allt som de kan anse som skvaller, mycket för att provocera Annika. Hade de haft en manlig chef som de såg upp till så hade de nog inte agerat på samma sätt. I slutändan är det dock Annika som råkar illa ut av deras dumdristigheter. Likt agent Starling visar hon även empati med offren.

Trots att hon ständigt blir påmind om att hon är en kvinna så är det hon som lyckas i slutet.

7. Slutdiskussion

Hur skildras journalisterna ur ett genusperspektiv?

Hur skildras Annika Bengtsson i filmen Sprängaren?

Hur skildras journalisten Mikael Blomkvist i filmen Män som hata kvinnor?

Gemensamt för de båda karaktärerna är att de båda kliver ur de traditionella roller som normalt ges hjältar på film. Annika har manliga drag och Mikael har kvinnliga drag. De använder sig av sina utstickande egenskaper för att göra sitt jobb som journalister bra. Det är till och med deras förmåga att stiga ur de traditionella könsrollerna som gör att de klarar av sina uppdrag så bra som de gör.

Annikas hårda stil gör att hon får sina scoop. Mikaelns ödmjuka sida gör det möjligt för honom att arbeta med Lisbet och klara sitt uppdrag.

En stor skillnad mellan de båda är dock att Annika ständigt måste försvara sitt beteende som inte stämmer in med omgivningens förväntningar medan Mikael får bete sig precis som han vill och hans manlighet ifrågasätts inte enda gång under filmen. De visar att kvinnor, speciellt om de vill ha ett framstående jobb som journalist måste vara beredd på att kämpa mot fördomar. Det ger en negativ av kvinnliga journalister som inte bara uppskattas för sitt jobb utan också måste försvara sitt handlande på grund av att hon är kvinna. Det kan ge budskapet att en ung kvinnlig journalist som vill bli framgångsrik måste ha taggarna ute och slåss för sin journalistiska roll. Hon är ju dock också en bra förebild för kvinnliga journalister som befinner sig i en liknande roll då de kan se framgångsrika Annika stå på sig och klara sitt jobb trots motgångarna.

Mikael möter ju också motgångar då hans roll som journalist ifrågasätts vid domen mot honom. Båda våra journalister visar dock prov på envishet och de står på sig, oavsett om de bekämpar fördomar från motsatta könet eller från medier och rättsystemet. De ger en positiv bild av starka, moderna hjältar som hårdar ut och kämpar in i det sista för att rättvisan ska komma fram. Och det spelar ingen roll om man är man eller kvinna, det är den starka journalisten i sig som betyder något.

På detta sätt är de positiva förebilder för en blivande journalistkår.

7.2 Förslag på fortsatt forskning

Män som hatar kvinnor är en enorm succé, inte bara i Sverige utan också utomlands. Just nu är en nytolkning av filmen på gång att spelas in i Hollywood. Där finns en fantastisk möjlighet till vidare forskning. En jämförelse mellan den svenska och amerikanska tolkningen av manligt och kvinnligt kan visa på kulturella eller kommersiella skillnader mellan två länder som kommit olika långt i sin jämställdhet.

Lisbeth Salander i sig är en mycket intressant figur som förmodligen kommer ge ringar på vattnet och återspeglas i många framtida kvinnliga karaktärer på film. Om några år finns säkert otaliga arga, hårda och smarta kvinnor på film som inte bara är med i filmen för att hjälten ska ha något att titta på och det är intressant att forska på hur kvinnan förändras på film inom de närmsta åren.

Men även utanför filmens värld har Lisbeth satt sina spår. Hon har redan influerat de stora modehusen med sin säregna klädstil. Hur snabbt och vilken omfattning kan en annorlunda kvinnlig karaktär på film göra avtryck i verkligheten och hur mycket påverkar det unga kvinnor?

8. Sammanfattning

Med avstamp i två stora biosuccéer i Sverige de senaste tio åren jämförs i denna studie hur kvinnliga och manliga journalister framställs på film ur ett genusperspektiv. Karaktärerna är Annika Bengtsson i *Sprängaren* och Mikael Blomkvist i *Män som hatar kvinnor*. Det är viktigt att bilden av journalister inte faller inom stereotypa ramar eftersom film är ett medie som har en stor påverkan på samhället, i detta fall också den blivande journalistkåren. Med hjälp av en filmanalys och genusteorier har studien kommit fram till att karaktärerna båda är annorlunda från tidigare filmhjältar och filmerna visar exempel på nya sätt att framställa manligt och kvinnligt. Vår manlige journalist är en känslig man som gärna tar hjälp av en kvinna i sitt jobb. Dock drivs han av den traditionella driften att rädda en kvinna i nöd. Den kvinnliga journalisten är stark, hård och klarar sig själv, dock behöver hon i slutändan ändå ta hjälp av männen för att klara sig ur knipan.

9. Referenser

9.1 Litteratur

Berglez, Peter. (2010) Kritisk diskursanalys. I Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Braaten, Thomas. Kulset, Stig och Ove Sokun (1997) *Inledning till filmstudier-Historia, teori & analys*. Lund: Studentlitteratur.

Connell Robert W. (1995) *Masculinities*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press

Connell, Raewyn. (2009) *Om genus*, Göteborg: Daidalos AB.

Gauntlett, David. (2008) *Media, gender and identity*. London: Routledge.

Gripsrud, Jostein. (2008) *Mediekultur – mediesamhälle*. Göteborg: Daidalos AB.

Ekman, Daniel. (1995) *En mans bok – om manlig identitet – teorier, ideal, verklighet*. Falun: Scand Book.

Ekman, Karin. (1998) *Var så god – makt, kön och media*. Stockholm: Rabén Prisma.

Ekström, Mats. (2010) Etnografiska observationer. I Ekström, Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Eriksson, Göran & Östman, Johan. (2010) Receptionsanalys. I Ekström, Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Fogde, Mariette. (2010) Bildanalys. I Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Jernudd, Åsa. (2010) Filmanalys i ett filmpoetiskt perspektiv. I Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kleberg, M. (2006) *Genusperspektiv på medie- och kommunikationsvetenskap*. Stockholm: Höskoleverket.

Ledin, Johanna & Moberg, Ulla. (2010) Textanalys. I Ekström, Mats. & Larsson, Larsåke. (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Lindell, Ingrid (2004) *Att se och synas: filmutbud, kön och modernitet*. Göteborg; Stockholm: Makadam.

McQuail, Denis. (2010) *McQuail's mass communication theory* (6: e upplagan). London: FAGE Publications.

Melin-Higgins, Margareta. (1996) *Pedagoger och spårhundar - En studie av svenska journalisters yrkesideal*. Kungälv. Grafikerna i Kungälv.

Morris, Desmond. (1998) *Det motsatta könet : kvinnor och män - skillnader, likheter, möjligheter*. Stockholm: B. Wahlström.

Mulvey, Laura (1975) *Visual Pleasure and Narrative Cinema. Introductory Readings*. Eds. Leo Braudy and Marshall Cohen. New York: Oxford UP

9.2 Filmografi

Sprängaren, Colin Nutley, (2001)

Män som hatar kvinnor, Niels Arden Oplev, (2008)

9.3 Elektroniska källor

Högskoleverket (senast uppdaterad 2010-06-29). [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/jamstalldhet/amne.4.531ccc7d115b3bf5a1580002698.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat>[HYPERLINK](#)

"<http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/jamstalldhet/amne.4.531ccc7d115b3bf5a1580002698.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat&sv.url=12.531ccc7d115b3bf5a1580002707&>"[HYPERLINK](#)

"[http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/jamstalldhet/amne.4.531ccc7d115b3bf5a1580002698.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat&sv.url=12.531ccc7d115b3bf5a1580002707&](http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/jamstalldhet/amne.4.531ccc7d115b3bf5a1580002698.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat&sv.url=12.531ccc7d115b3bf5a1580002707&sv.url=12.531ccc7d115b3bf5a1580002707)"[HYPERLINK](#)

"<http://www.hsv.se/statistik/statistikomhogskolan/jamstalldhet/amne.4.531ccc7d115b3bf5a1580002698.html?struts.portlet.action=/nudev/resultat&sv.url=12.531ccc7d115b3bf5a1580002707&>". [2010-11-01]

Svenska filminstitutet 2010-11-22

<http://www.sfi.se/sv/statistik/>